

Białystok, 3 sierpień 2010 r.

**Notatka z seminarium w ramach grantu „Agroturystyka: elastyczny i bezpieczny model zatrudnienia”
Białowieża 29-30 czerwiec 2010 r.**

Pierwszym działaniem w ramach grantu „Agroturystyka: elastyczny i bezpieczny model zatrudnienia”, było zorganizowanie seminarium inicjującego współpracę, które odbyło się na terenie powiatu hajnowskiego w województwie podlaskim. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele Wojewódzkich Urzędów Pracy z północnej Polski, zaangażowani w realizację grantu, jak również zaproszeni do udziału specjaliści w tej tematyce i właściciele lokalnych gospodarstw agroturystycznych. Notatka z seminarium wraz z pozostałymi materiałami dotyczącymi niniejszego spotkania, zostały zamieszczone na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku w zakładce „Agroturystyka”, znajdującej się na podstronie www.pokl.up.podlasie.pl

Dzień I - Białowieża, 29 czerwiec 2010r.

Seminarium rozpoczęło się od powitania uczestników przez Panią Janinę Mironowicz – Dyrektora Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku, poczym głos zabrał Pan Paweł Trębowicz i jako koordynator merytoryczny, pokrótce przedstawił założenia grantu. Następnie Pani Mirosława Jaroszewicz-Łojewska – Zastępca Dyrektora Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie przedstawiła działalność doradczą ww. ośrodka w ramach agroturystyki w woj. podlaskim. Kolejnym punktem programu było wystąpienie Pana Ryszarda Żochowskiego – Kierownika Działu Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki PODR w Szepietowie, który przedstawił prezentację „Fundusze PROW na lata 2007 – 2013 wspierające rozwój przedsiębiorczości ze szczególnym uwzględnieniem agroturystyki”. W prezentacji zostały ujęte:

- możliwości pozyskania dofinansowania na prowadzenie działalności agroturystycznej wraz z warunkami na jakich osoby zainteresowane mogą ubiegać się o środki pomocowe,
- czynniki rozwoju alternatywnych źródeł dochodów ludności wiejskiej,
- bariery związane z prowadzeniem działalności agroturystycznej,
- rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich.

Po wystąpieniu prelegenta, jako przykład dobrych praktyk turystycznych, został zaprezentowany film „Nie Święci garnki lepią”. Powstał on w ramach projektu „Dobre inwestycje turystyczne na wsi”, realizowanego przez Lubelski Związek Stowarzyszeń Agroturystycznych przy współpracy z Polską Federacją Turystyki Wiejskiej „GG” oraz Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

Ostatnią prezentację w pierwszym dniu spotkania przedstawiła Pani Katarzyna Śniecińska – starszy specjalista ds. agroturystyki w PODR w Szepietowie. Podczas wystąpienia omówione zostało szczegółowo znaczenie agroturystyki w rozwoju obszarów wiejskich województwa podlaskiego. Prezentacja przedstawiała:

- uwarunkowania przyrodniczo-krajobrazowe, sprzyjające rozwojowi agroturystyki i turystyki wiejskiej w woj. podlaskim,

- początki powstawania gospodarstw agroturystycznych na terenie woj. podlaskiego,
- liczbę gospodarstw agroturystycznych na terenie woj. podlaskiego,
- ilość stowarzyszeń agroturystycznych na terenie woj. podlaskiego.
(prezentacje są dostępne na stronie internetowej WUP – www.pokl.up.podlasie.pl, zakładka „Agroturystyka”).

Po wystąpieniu Pani Katarzyny Śniecińskiej odbył się panel dyskusyjny dotyczący problematyki rozwoju agroturystyki w woj. podlaskim, w którym wzięli udział wszyscy uczestnicy spotkania. Skupiono się na następujących tematach:

Definicja agroturystyki: to organizowanie wypoczynku oraz noclegu, turystom przez rodzinę rolniczą we własnym gospodarstwie. Jest rodzinną formą zatrudnienia, przynoszącą dodatkowy dochód dla gospodarstwa rolniczego. Z uwagi na charakter prowadzonej działalności, nie stwarza zatrudnienia zgodnego z kodeksem pracy. Osoba prowadząca działalność agroturystyczną jest zwolniona z podatku dochodowego jeśli spełnia poniższe warunki:

- wynajmowane pokoje znajdują się w budynkach mieszkalnych (nie podlegają zwolnieniu dochody uzyskane z wynajmowania domków turystycznych, a także pomieszczeń w budynkach np. gospodarczych),
- budynki mieszkalne, w których wynajmowane są pokoje należą do gospodarstwa rolnego,
- pokoje wynajmowane są osobom przebywającym na wypoczynku (zwolnienie nie dotyczy wynajmowania pokoi na stałe, wynajmowania robotnikom sezonowym, podnajmowania mieszkań i innych tego typu sytuacji),
- budynki mieszkalne, w których wynajmowane są pokoje muszą być położone na terenach wiejskich (poza granicami administracyjnymi miast),
- liczba wynajmowanych pokoi nie przekracza 5 (do tej liczby wlicza się jedynie pokoje oddawane do wyłącznej dyspozycji gości, bez jadalni, bawialni, werandy, innych pomieszczeń ogólnie dostępnych).

Definicja turystyki wiejskiej: są to formy turystyki, które odbywają się w środowisku wiejskim o niezurbanizowanej zabudowie, tradycyjnych strukturach społecznych, atmosferze lokalności. Obejmuje formy rekreacji o małej intensywności, integrujących znacznie środowisko lokalne.

Różnice pomiędzy agroturystyką a turystyką wiejską: nazwy są używane często zamiennie z uwagi na zbliżony charakter, na przykład w obrębie bazy noclegowej. W obu definicjach bazę tworzą domy letniskowe, małe pensjonaty lub pokoje gościnne. Należy jednak wyjaśnić podstawową różnicę:

- agroturystyka obejmuje świadczenie usług turystycznych w czynnych gospodarstwach rolnych. Jest formą wypoczynku odbywającą się na terenach wiejskich o charakterze rolniczym, opartą o bazę noclegową i aktywność rekreacyjną związaną z gospodarstwem i jego otoczeniem (przyrodniczym, produkcyjnym i usługowym),
- turystyka wiejska odnosi się do świadczenia usług turystycznych przez gospodarstwa domowe na obszarach wiejskich, prowadzące zarejestrowaną działalność gospodarczą i mające możliwość zatrudniania dodatkowego personelu,
- turystyka wiejska to szeroki zakres usług, w tym zajęć i urządzeń, bazujących na charakterystycznych, dla wsi cechach, które rolnicy i społeczność wiejska prowadzą i sprzedają turystom,
- gospodarstwa agroturystyczne mogą się przekształcić w instytucje prowadzące działalność gospodarczą, nastawioną na turystykę wiejską, oferując coraz to więcej miejsc noclegowych, z bogatszą ofertą turystyczną skierowaną do określonej grupy odbiorców.

Z powyższych różnic można wywnioskować iż, agroturystyka może być modelem przejściowym do turystyki wiejskiej, nastawionej ściśle na prowadzenie działalności gospodarczej, rozwój i rozbudowę bazy turystycznej oraz oferowanie większej liczby miejsc noclegowych i atrakcji. W aspekcie ekonomicznym turystyka wiejska stanowi ważne dodatkowe lub nowe źródło dochodu społeczności wiejskich. Elementem spójnym tych definicji są obszary wiejskie i charakter wiejski terenów, na których się ona odbywa.

Źródła finansowania działalności agroturystycznej i turystyki wiejskiej: osoba zakładająca gospodarstwo agroturystyczne ma możliwość korzystania ze środków: własnych, pożyczki bankowej, Funduszu Pracy lub Funduszu Rozwoju Przedsiębiorczości. Poza powyższymi źródłami finansowania istnieje również możliwość wsparcia działalności agroturystycznej za pomocą Funduszy UE, do których należą m.in.:

- Program Operacyjny Kapitał Ludzki – szkolenia dla osób pracujących i bezrobotnych, wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego - rozwój atrakcyjności turystycznej regionu, wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw z branży turystycznej,
- Program Operacyjny Rozwoju Obszarów Wiejskich - różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstwa, wdrażanie lokalnych strategii rozwoju.

Korzyści płynące z rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej: Rozwój turystyki wiejskiej i działalności około turystycznej przyczynia się do powstania wielu nowych miejsc pracy a członkowie rodzin prowadzących działalność agroturystyczną mogą uzyskać dodatkowe źródło dochodu. Dzięki napływowi turystów istnieje możliwość utrzymania już istniejących miejsc pracy w usługach (tj. transporcie, usługach noclegowych). Rozwój turystyki wiejskiej ponadto powoduje:

- rozwój gospodarczy,
- aktywizację społeczności lokalnych na różnych płaszczyznach,
- stymulowanie bezpośredniego zbytu produktów rolniczych,
- zagospodarowanie wolnych obiektów,
- zmianę warunków życia,
- zapewnienie zakwaterowania, w miejscach gdzie brakuje bazy noclegowej,
- budzenie i podnoszenie świadomości społeczeństw wiejskich,
- wyższą pozycję kobiet i możliwość ich samorealizacji,
- promocję regionu.

Bariery rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej: pomimo obiecującego rozwoju polskiej agroturystyki i turystyki wiejskiej w ostatnich latach, dalszy jej rozwój napotkać może na szereg barier, do których należą m.in.:

- nieodpowiedni stopień rozwoju infrastruktury technicznej wpływający niekorzystnie na warunki życia, gospodarowania na wsi i spadku atrakcyjność terenów dla potencjalnych inwestorów,
- pogląd na świat od strony zagrożeń a nie szans, niezajomość prawa, brak znajomości obsługi komputera, języków obcych oraz kompleks niższości ludności z terenów wiejskich,
- nie upatrywanie w agroturystyce i turystyce wiejskiej możliwości rozwoju, niskie aspiracje, nastawienie na przetrwanie a nie rozwój,
- brak współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi a właścicielami gospodarstw agroturystycznych,
- brak poprawy jakości usług oferowanych przez gospodarstwa agroturystyczne,
- mało profesjonalne działania w dziedzinie promocji,
- niedostateczny poziom wiedzy o rynku turystycznym.

Dzień II - Białowieża, 30 czerwiec 2010r.

Część warsztatowa drugiego dnia seminarium rozpoczęła się od prezentacji pt. „Finansowanie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej”, przedstawionej przez pana dr Mirosława Stepaniuka, który jest prezesem Lokalnej Grupy Działania „Puszcza Białowieska”, jak również stowarzyszenia „Dziedzictwo Podlasia”. Podczas wystąpienia szczegółowo omówione zostały fundusze europejskie, z których mogą korzystać rolnicy przy zakładaniu działalności agroturystycznej. Jest to bardzo istotny czynnik zachęcający do tworzenia tego typu przedsięwzięć, który w znaczący sposób może pobudzić zainteresowanie osób planujących założyć ww. działalność. Z uwagi na szeroki zakres tematu prelegent przybliżył szczegółowo zasady Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007-2013 z czwartej osi priorytetowej LEADER, a dokładniej samą ideę Lokalnych Grup Działania (LGD), których w roku 2010 w całym kraju działało ponad 330 z czego na terenie woj. podlaskiego szesnaście. Główną ideą Programu LEADER jest aktywizacja lokalnych społeczności na obszarach wiejskich poprzez wdrażanie działań, które realizowane są niezależnie w ramach trzeciej osi priorytetowej PROW, ale częściowo zostały włączone do podejścia LEADER w osi czwartej. W praktyce osoby zainteresowane działalnością agroturystyczną mają możliwość skorzystania z następujących działań:

- różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, które adresowane jest do konkretnych beneficjentów dając im możliwość wzbogacania oferty czy rozwój konkurencyjności poprzez dodatkową działalność rolniczą;
- tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, które poza szeregiem przedsięwzięć pozwala również realizować działalność turystyczną. Z działania tego mogą korzystać osoby, które planują rozszerzyć działalność agroturystyczną i co za tym idzie tworzyć przedsiębiorstwa ukierunkowane na turystykę wiejską. Wysokość pomocy przyznanej na realizację operacji związana jest w tym przypadku z ilością zatrudnianych osób.

Prelegent poruszył także istotną kwestię, którą są problemy z wykorzystaniem dostępnych środków w ramach działania „różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”. W odpowiedzi na ogłoszony konkurs, z terenu jedenastu gmin wpłynął zaledwie jeden wniosek o dofinansowanie projektu. W tym przypadku brak zainteresowania potencjalnych beneficjentów wynika ze specyficznego charakteru gospodarstw agroturystycznych w rejonie działania LGD. Większość z nich nie jest oparta na funkcjonującym gospodarstwie rolnym, i z tego względu nie spełnia warunków przyznania pomocy w ramach tego działania. Pozostałe informacje odnośnie działań wdrażanych przez LGD „Puszcza Białowieska” szczegółowo opisane są w wersji elektronicznej prezentacji.

Następnie pan Eugeniusz Wiśniewski, Prezes Podlaskiego Stowarzyszenia Agroturystycznego przedstawił prezentację pt. „Czynniki sprzyjające rozwojowi agroturystyki”. Celem prezentacji było wprowadzenie w tematykę obszaru problemowego przez zapoznanie się z sytuacją, w jakiej obecnie znajduje się agroturystyka na Podlasiu i możliwościami, jakie ze sobą niesie promocja zatrudnienia w tej dziedzinie dla rozwoju obszarów wiejskich. Wnioski, które omówił prelegent wynikają z wieloletnich obserwacji i doświadczeń, jakie zdobył prowadząc szkolenia z osobami zakładającymi i prowadzącymi działalność agroturystyczną na terenie Podlasia. Wynika z nich, iż potencjalny rozwój agroturystyki w danych regionach uzależniony jest od wpływu zmiennych, które determinują ilość powstających kwater na danym terenie. Zaznaczył, że jeśli chodzi o wymogi stawiane kwaterodawcom, proponowana jest ustawa, która ma rozgraniczyć agroturystykę od turystyki wiejskiej. Na jej podstawie agroturystyka charakteryzowana będzie jako działalność prowadzona na czynnym gospodarstwie rolnym, a wszystkie inne formy turystyki znajdujące się na obszarach wiejskich w postaci wynajmu kwater będą kategoryzowane jako turystyka wiejska. Rozróżnienie tych pojęć ma istotny wpływ ze względu na odmienny charakter tych działalności. Ponadto, uczestnicy zapoznali się czynnikami hamującymi rozwój inwestycji agroturystycznych. Wynika z tego, iż główną przeszkodą w tej kwestii są trudności organizacyjne dotyczące

potencjalnych kwatrodawców takie jak m.in. niski poziom zorganizowania się lokalnych społeczności, niezrozumienie oczekiwań turystów, czy brak współpracy z organizacjami władz samorządowych w wykorzystaniu walorów turystycznych. Zdefiniowanie tych problemów jest istotne w celu określenia powodów ich występowania oraz poszukiwaniu rozwiązań niwelujących ich negatywny wpływ. Pozostałe czynniki oddziałujące bezpośrednio na rozwój agroturystyki, szczegółowo omówione są w elektronicznej wersji prezentacji.

Kolejnym punktem programu był panel dyskusyjny dotyczący wykorzystania funduszy Unii Europejskiej na działalność agroturystyczną na wsi, którego ideą była dyskusja pomiędzy kwatrodawcami a przedstawicielami jednostek samorządowych. Niesie to ze sobą zupełnie nową wartość poznawczą, która jest nieoceniona przy tego typu przedsięwzięciu z uwagi na bezpośrednią konfrontację rozważań teoretycznych z praktycznym punktem widzenia. Z tego względu do udziału zaproszeni zostali właściciele lokalnych gospodarstw agroturystycznych oraz specjaliści w w/w temacie. Byli to poza wcześniejszymi prelegentami przedstawiciele Powiatowego Zespołu Doradztwa Rolniczego w Hajnówce - pan Robert Jacek Aleksiejuk i pan Hieronim Poniatowski. Głównym tematem dyskusji były fundusze Unii Europejskiej, z jakich beneficjenci mogą korzystać przy tworzeniu kwater agroturystycznych. Na przykładzie własnego gospodarstwa, pan Mirosław Stepaniuk omówił jak wygląda proces dofinansowania inwestycji agroturystycznej ze środków programu SAPARD. Ciekawym przykładem dobrych praktyk było również gospodarstwo pana Eugeniusza Wiśniewskiego, który prowadzi jedną z najbardziej znanych kwater ekoturystycznych na Podlasiu, zatrudniającą osoby do obsługi turystów oraz tworzącą dodatkowe zatrudnienie w otoczeniu poprzez usługi towarzyszące.

Po zakończeniu części warsztatowej uczestnicy wzięli udział w wizycie studyjnej w gospodarstwie agroturystycznym „U Heleny pod dziką gruszą”, którego właścicielami są państwo Helena i Jan Gwaj. Jest to malowniczo położona kwatera na obrzeżach Białowieży. W odróżnieniu od większości gospodarstw oferujących jedynie miejsca noclegowe, do dyspozycji turystów udostępniane są dodatkowe miejsca zabaw i rekreacji oraz inne atrakcje takie jak budynek z maszynami stolarskimi czy ogród kwiatowo-ziołowy. Wizyta była bardzo owocna z uwagi na bezpośrednią obserwację funkcjonowania takiego gospodarstwa. Gospodarze opowiedzieli, jak w praktyce wygląda prowadzenie tej działalności, jakie korzyści ze sobą niesie i z jakimi spotykają się problemami. Z przedstawionych przez właścicieli informacji wynika, iż duży wpływ na gospodarstwa w regionie ma wcześniej już wspomniany specyficzny charakter Białowieży. Podstawowym czynnikiem, który przyciąga gości jest marka turystyczna, którą w tym przypadku jest Puszcza Białowieska. Funkcjonowanie działalności ogranicza sezon turystyczny, który trwa jedynie przez kilka miesięcy w roku. Obniża to znacznie dochody z działalności ze względu na konieczność utrzymywania budynków poza sezonem. Dochody uzyskane w ten sposób w miesiącach letnich są nie wystarczające i nie mogą być traktowane w większości przypadków jako jedyne źródło utrzymania. W samej Białowieży, na ponad 80 gospodarstw agroturystycznych są jedynie dwa, które utrzymują się całkowicie z agroturystyki dzięki temu, że oferują dodatkowe atrakcje w postaci np. stawów rybackich. Wynika z tego, że przekształcenie gospodarstwa w turystykę wiejską oraz oferowanie dodatkowych możliwości spędzania wolnego czasu może w znaczny sposób poprawić rentowność inwestycji i pozycję gospodarstwa na lokalnym rynku. Z relacji właścicieli można wywnioskować także, iż agroturystyka jest inwestycją długoterminową i zainwestowane środki nie przynoszą na początku realnego dochodu. Pomimo tego, właściciele uczestniczący w realizacji grantu jednoznacznie stwierdzili, iż są usatysfakcjonowani z prowadzonej działalności.

Podsumowując powyższe spotkanie można wywnioskować, iż agroturystyka jest rodzinną formą zatrudnienia, opartą na funkcjonującym gospodarstwie rolnym. Wraz z istotnymi walorami turystycznymi, na których dane gospodarstwo się znajduje oddziałuje na rozpoznawalność danego obszaru. Wpływa również na poprawę sytuacji materialnej ludności z terenów wiejskich poprzez stwarzanie nowych miejsc pracy w zakresie usług około turystycznych. Zatrudnienie w agroturystyce nie jest tożsame z zatrudnieniem

kodeksowym i stanowi jedynie dodatkowy dochód do prowadzonej działalności rolniczej. Wraz ze stopniowym wzrostem doświadczenia w prowadzeniu tego typu usług daje możliwość przekształcenia gospodarstwa agroturystycznego w turystykę wiejską. W przeciwieństwie do agroturystyki turystyka wiejska wiąże się z zarejestrowaniem działalności usługowej oraz stworzeniem nowych miejsc pracy. Zasadniczym czynnikiem dalszego dynamicznego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich będzie zwiększona aktywność mieszkańców wsi w zakresie zakładania działalności gospodarczej i podnoszenie kwalifikacji. W tym celu należy wypracować i upowszechnić rozwiązania służące promocji zatrudnienia w agroturystyce.

Program kolejnych spotkań grantu „Agroturystyka: elastyczny i bezpieczny model zatrudnienia” powinien uwzględniać:

1. Analizę sytuacji w poszczególnych województwach, zawierającą bariery oraz korzyści zatrudnienia w agroturystyce;
2. Wymianę doświadczeń pomiędzy instytucjami związanymi z agroturystyką poprzez przedstawienie dobrych praktyk:
 - Kwatera agroturystyczna będąca przykładem możliwości jakie niesie ze sobą przekształcenie gospodarstwa agroturystycznego w turystykę wiejską;
 - Projekty realizowane ze środków Funduszy Unii Europejskiej, związane z agroturystyką;
3. Uczestnictwo specjalistów zajmujących się tematyką agroturystyki oraz właścicieli gospodarstw agroturystycznych;
4. Odpowiedź na pytanie, co warunkuje rozwój gospodarstw agroturystycznych w danym regionie?
5. W jaki sposób zachęcać rolników do zakładania działalności agroturystycznej?

Opracowanie: Paweł Trębowicz, Marcin Miluć